

Ove Moberg

Knut den stores motståndare i slaget vid Helgeå

Knut den store utkämpade i mitten av 1020-talet vid Helgeås mynning en strid mot en svensk-norsk flotta. Slaget utgjorde ett viktigt led i Knuts strävan att skapa ett skandinaviskt-engelskt välde. Den angelsachsiska krönikan och isländska skaldedikter lämnar motstridande uppgifter om vilka Knuts motståndare i drabbningen var och om utgången av slaget. Som en följd därav har de medeltida anglonormandiska och nordiska historieskrivarna givit olika versioner om drabbningen, även om tidpunkten för denna. Den moderna forskningen har ej kunnat bringa någon klarhet om händelseförloppet. I huvudverket om det angelsachsiska folkets historia, F M Stentons *Anglo-Saxon England*, förklarar författaren efter att ha redovisat de motstridande källuppgifterna om slaget vid Helgeå, att "No coherent story can be pieced together from these diverse relations".¹ I denna uppsats skall ett av problemen om slaget vid Helgeå tagas upp till behandling, nämligen vilka Knuts motståndare i drabbningen vid den skånska åmynningen var. Inledningsvis lämnas en summarisk redogörelse för den danska erövringen av England och Knuts agerande för att konsolidera sin maktställning i det angelsachsiska riket.

Sedan kampen mellan vikingar och angelsachsare om herraväldet över England böljat fram och tillbaka under 800- och 900-talen, erövrade Sven Tveskägg 1013 det angelsachsiska England. Den besegrade angelsachsiske kungen Ethelred flydde till Normandie. Redan i februari året därpå dog Sven. Hans äldste son Harald, som stannat kvar i Danmark, efterträdde honom som kung i detta land. Den yngre sonen Knut, som åtföljt vikingahären till England, valdes av denna till Englands regent.

Angelsachsarna ville inte finna sig i det danska herraväldet. Efter Sven Tveskäggs bortgång återkallade de Ethelred, enligt den angelsachsiska krönikan med förhoppning om att han skulle styra landet bättre än vad han gjort tidigare. Knut återvände till Danmark. Där reorganiserade han sin här och seglade 1015 ånyo över Nordsjön med den dittills största vikingaflottan. I invasionsarmén ingick förutom danskar även norrmän under led-

ning av Knuts svåger hladejarlen Erik Håkansson och svenskar, vilkas deltagande i angreppet mot England är omvittnat på runstenar i Mälmarbygden.

Ethelred avled 1016. Londonborna, som under sitt hårdnackade motstånd mot vikingaangreppen skaffat sin stad ställningen som Englands politiska centrum, och de medlemmar av witanegemet, angelsachsarnas politiska församling, som vistades i London, valde Ethelreds son Edmund Järnsida till konung, medan ett witanegemet i Southampton utsåg Knut. Efter en serie blodiga strider, i vilka Edmund visade sig vara en värdig ättling till Alfred den store, delades England genom fördraget i Olney 1016 i ett nordligt danskt och ett sydligt angelsachsiskt välde med Themsen som gräns. Edmund Järnsida avled kort efter fördraget i Olney. Efter Edmunds död stod Knut som ensam härskare över England.²

Sven Tveskäggs son Knut var 1016 inte den store, den mäktige härskaren över ett Nordsjövälde. Hans äldre broder Harald styrde Danmark, och i England måste Knut dela makten med sina främsta militära medhjälpare. Torkel den höge, som likt en legionär kämpat i England på både danskarnas och angelsachsarnas sida och som efter att ha erhållit danagäld av Ethelred återvänt till Danmark och deltog i Knuts expedition 1015, blev styresman över East Anglia. Angelsachsaren Eadric Strjona, som i likhet med Torkel bytt sida och som i den angelsachsiska krönikan är omnämnd som ärkeförrädaren och den främsta orsaken till det angelsachsiska nederlaget, övertog Mercia, och Northumberland tillföll Knuts norske svåger jarl Erik. Norge hade efter Olav Tryggvessons nederlag år 1000 ingått i det danska väldet med hladejarlarna som lydregenter. Under striderna i England mellan danskar och angelsachsare efter Sven Tveskäggs död hade den norska kronan bemäktigats av Olav Haraldsson, en ättling till den norska kungaätten.

Efter Edmunds Järnsidas död måste således Knut själv nöja sig med att styra det större Wessex, området söder om Themsen. Målmedvetet strävade han efter att lägga hela England under sig. Eadric Strjona bragtes om livet redan 1017 och Torkel den höge fördrevs 1021. Svågern Erik Håkansson fick behålla Northumberland som jarldöme till sin död. Hans namn försvinner ur källorna med året 1023. Enligt sena källor stod Knut bakom även Erik jarls död.³ Knuts äldre broder Harald, Danmarks regent, avled 1018. Knut efterträdde honom som Danmarks kung.

I början av 1020-talet var Knut obestridd härskare över England och Danmark. Han kastade då sina blickar mot Norge, som han åter ville lägga under dansk överhöghet. Snorre Sturlasson och William of Malmesbury skildrar Knuts agerande för att vinna herraväldet över Norge på ett likartat sätt. Snorre berättar, att "Knút eignaðisk at erfð Dana-ríki, en með hernaði ok orrustu England". Enligt Snorre erindrade han sig då, "hvat hann þóttisk eiga þess ríkis, er hann hafði eigi sjalfr varðveizlu yfir, en þat var í Noregi", dvs "Knut erhöi genom arv Danmark och tillkämpade sig med

härjningar och kamp England. Han erinrade sig då, vad anspråk han hade på det rike, som han icke själv styrde, nämligen Norge.”⁴ William of Malmesbury inleder framställningen av Knuts nordiska expedition med följande rader: ”nam nescia virtus ejus stare loco, nec contenta Danamarchia quam avito, et Anglia quam bellico jure obtinebat, martem in Swevos transtulit”: ”Ty hans tapperhet kunde inte hålla sig stilla på en plats, och ej nöjd med Danmark, som han ärvt, och England, som han erövrat, började han krig med svearna.”⁵ Snorre har haft till sitt förfogande utdrag ur Williams *De gestis regum anglorum*, som var känt av författarna till de isländska historiska sagorna.⁶ Att William of Malmesbury skriver att Knut anföll Sverige beror på att enligt den angelsachsiska krönikan, Williams källa, svearna var Knuts huvudmotståndare i slaget vid Helgeå (se s 12).

Först försökte Knut med penninggåvor vinna norska stormän över på sin sida. Enligt Florence of Worcester eller vem nu författaren till verket *Chronicon ex chronicis* var, sände Knut guld och silver till norrmän med uppmaning till dem att överge Olav.⁷ Uppgifterna om Knuts försök att med mutor förmå norska stormän att övergå till honom är belagda även i några strofer av skalden Sigvat Thordsson, som var Olavs vän och hovskald men som även besökte Knut i England. Sigvat skald beskylldes t o m medlemmar av Olavs hird för att ha mottagit gåvor av Knut.⁸

Knuts växande makt och trevare bland norska hövdingar oroade inte bara Olav Haraldsson utan även den svenske kungen Anund Jakob. Källorna till Sveriges politiska historia på 1000-talet är sporadiska. De tillåter dock den slutsatsen, att den svenska ledningen strävade efter att för landets egen säkerhet söka bevara jämvikten mellan sina nordiska grannländer.⁹ När den ene grannfurstens hotade att krossa den andre, lämnade den svenske kungen hjälp åt den svagare parten. Enligt Snorre försökte Knut med gåvor förmå Anund Jakob att hålla sig neutral i striden mellan Knut och Olav om herraväldet över Norge.¹⁰

Chronicon ex chronicis innehåller en egendomlig passus om förbindelserna mellan Knut och Sverige. Enligt Worcesterhandskriften uppmanade Eadric Strjona Knut efter Edmund Järnsidas död att avrätta dennes unga söner, Edvard och Edmund. Knut ansåg att det skulle skada hans anseende i England om han följde rådet. Han sände dem i stället till sveakungen för att de skulle försvinna i Sverige. Trots att det fanns ett fördrag mellan Knut och den svenske kungen ville den senare inte ta livet av de angelsachsiska prinsarna utan sände dem vidare till Ungern. Edmund dog i Ungern men Edvard växte upp och gifte sig med Agatha, brorsdotter till kejsar Henrik II. Enligt Dorothy Whitelock, utgivaren av *English Historical Documents*, som återger passusen i *Chronicon ex chronicis*, förekommer legendariska inslag i berättelsen om prinsarnas flykt. Sant är, att de fick en tillflyktsort undan Knut i Ungern och att Edvard gifte sig med Agatha, som tillhörde den frankiska kungaätten i Tyskland.¹¹

Anund Jakob avvisade Knuts inviter. Han upptog i stället förhandlingar

med Olav Haraldsson. Enligt Snorre fördes överläggningarna mellan Sveriges och Norges konungar i Kungahälla, vilket förefaller troligt. Resultatet av förhandlingarna känner vi till av samtida skaldedikter. De båda konungarna beslöt sig för att söka stoppa Knuts expansion i Norden. I stället för att förekommas gick de till angrepp mot Danmark. Sigvat skald omnämner i sin drapa om Knut, att Olav Haraldsson anföll Sjöland och Anund Jakob Skåne:

þurðu norðan
 – namsk þat – með gram
 til slétts svalir
 Silunds kilir.
 Enn með annan
 Qnundr Dqnum
 á hendr at há
 her sønskan ferr.

Det omtalades, att de svala kölarna susade norrifrån med kungen (Olav) till det flata Sjöland; men Anund drog med en annan, en svensk här vid årtullen mot danerna.¹²

Enligt samma dikt seglade Knut efter grannfurstarnas anfall med en flotta över Nordsjön för att driva bort angriparna. Trots att den fornnordiska skaldediktningen hämmades av fler komplicerade regler än något annat diktslag, har Sigvat skald, mästaren bland de isländska skalderna, lyckats skapa en poetisk flykt över sin skildring av Knuts färd över Nordsjön:

Ok bóru í byr
 blq segl við ró
 – dyr's dqglings for –
 drekar landréka.
 Enn þeirs kqmu
 kilir, vestan til,
 of leið liðu
 Limafjarðar brim.

Och furstens drakar bar blå segel vid rån i medvinden; hans seglats var ståtlig; de skepp, som kom västanifrån, gled fram på böljan över Limfjorden.¹³

Vid den dansk-engelska flottans ankomst till Danmark drog sig Olav enligt Heimskringla österut och förenade sig med den svenska flottan. Knut följde efter, och flottorna drabbade samman vid Helgeås mynning. Enligt den angelsachsiska krönikan utkämpades slaget vid Helgeå 1025. Flertalet anglonormandiska krönikor förlägger slaget till 1031. Den pålitligaste källan

för dateringen av striden mellan Knut den store och hans grannar på den skandinaviska halvön utgöres av ett brev, som Knut utfärdade till sina engelska undersåtar på återresan efter ett besök i Rom. Brevet är odaterat men Knut omnämner i det, att kejsar Konrad och kung Rudolf av Burgund även vistades i Rom under hans besök där.¹⁴ Av Konrad II:s kapellan Wippos levnadsbeskrivning av kejsaren vet vi, att Burgunds kung Rudolf och angelsachsarnas kung Knut var närvarande vid Konrads kröning i Rom den 26 mars 1027.¹⁵ I brevet från resan till Rom omnämner Knut, att han länge planerat resan men blivit fördröjd, därför att Danmark angripits av grannfolk, som ville beröva honom kronan och livet. Då Knut företog sin resa till Rom sedan han avvärjt det svensk-norska anfallet mot Danmark, är det sannolikt, att slaget vid Helgeå utkämpades sommaren 1026.

Förutom Knuts brev på hemvägen från Rom finns det några andra i det närmaste samtida källor till drabbningen mellan Knut och hans nordiska grannländer. Knuts och Olav Haraldssons verksamhet har besjungits av bl a skalderna Ottar Svarte och Sigvat Thordsson. Den förstnämnde förklarar i strof 11 av sin Knutsdrapa:

Svíum hnekkðir þú, sökka
siklingr orr, (enn mikla
ylgr) þars ó en helga,
(ulfs beitu fekk) heitir.
Helt, þars hrafn né svaltat,
(hvatrðr est þú) láði,
ognar stafr, fyr jofrum,
ýgr, tveim (við kyn beina).

Givmilde konung, du slog svearna vid Helgeå, där ulvinnan fick mycket ulvamat; fruktansvärde konung, du försvarade landet mot två furstar, där korpen inte svalt; du handlade raskt gentemot männen.¹⁶

I strof 5 av samma dikt kallar Ottar Knut för Svía þrøngvir, svearnas bevingare.

Sigvat skald kväder i strof 9 av sin Knutsdrapa, att Jyllands konung (Knut) icke lät fråntaga sig något; danernas beskyddare (Knut) ville icke tåla någon plundring av landet. I följande strof berättar Sigvat, att kungen, som hade härnadståg i sinnet, företog en pilgrimsresa till Rom.¹³

Av Knuts brev från resan till Rom och skalderna Ottar Svartes och Sigvat skalds dikter om Knut framgår, att Danmark anfölls av de nordiska grannländerna under ledning av konungarna Olav Haraldsson och Anund Jakob. Dessas flottor besegrades av Knut den store vid Helgeå, varefter denne begav sig till Rom, där han uppehöll sig i mars 1027.

Slaget vid Helgeå är även omnämnt i E- och F-versionerna av den angelsachsiska krönikan. Dessas gemensamma förlaga utgjordes av en nu förlo-

rad krönika, som upplades i Canterbury i mitten av 1000-talet, 'E' via ett mellanled.¹⁷ Annalen om slaget vid Helgeå lyder i Dorothy Whitelocks översättning:

1025: In this year King Cnut went with skips to Denmark to the Holme at the Holy River, and there came against him Ulf and Eilaf and a very great army, both a land force and a naval force, from Sweden. And there very many men on King Cnut's side were destroyed, both Danish and English men and the Swedes had control of the field.¹⁸

Avsikten med denna studie är att söka fastställa, vem den Ulf och den Eilif var, som enligt den angelsachsiska krönikan stod i spetsen för den svenska flotta, som kämpade mot Knut den store vid Helgeå.

Den munk i Canterbury, som i mitten av 1000-talet upprättade den nu förlorade baskrönikan för 'E' och 'F', dessa versioners författare och de anglonormandiska krönikörer, Henry of Huntingdon, författaren till Waverlyannalerna m fl, som byggde på baskrönikan eller en nu likaledes förlorad variant av denna,¹⁹ hyste ej någon tvekan om vem Ulf och Eilif (på angelsachsiska Eglaf, på latin Eilaf) var. Ulf var för dem Knut den stores sväger. Om denne berättar Adam av Bremen, vars sagesman var Ulfs son Sven Estridsson, att Knut den store, sedan hans syster Margareta – dubbelnamn för Estrid – förskjutits av normannerhertigen Rickard, gav henne till maka åt den engelske hertigen Wolf, vars syster blev gift med hertig Godwin.²⁰ Ulfs härkomst berörs sparsamt av de anglonormandiska krönikörerna. I *Chronicon ex chronicis* är han omnämnd som *comitis Ulfi, filii Ursi*, och William Ramsey uppräknar följande ättarlängd för honom: *Ursus genuit Spratlingum, Spratlingus Ulsium, Ulsius Beorn*.²¹ *Spracling* är ett angelsachsiskt personnamn och *Ulsius* en latinisering av det angelsachsiska namnet *Wulfsige*.²² Saxo berättar en fantastisk saga om Ulfs härkomst och gör honom till svensk.²³ Även hos Snorre är han nordbo, son till Thorgils Sprakalägg. Enligt Snorre skulle Ulf som rådgivare åt Knuts unge son Hardaknut styra Danmark, då Knut var i England. Enligt Saxo kämpade Ulf på svenskarnas sida vid Helgeå, men Snorre låter honom rädda Knuts liv i drabbningen. Han bragtes om livet av Knut i Roskilde, antingen då han var på väg till en morgonmessa i Trefaldighetskyrkan (Roskildekrönikan) eller inne i själva kyrkan (Saxo och Snorre).²⁴ Vem Eilif var, den andre av svearnas befälhavare vid Helgeå, svävade de angelsachsiska och anglonormandiska krönikörerna ej heller i tvivelsmån om. Det danska slutanfallet mot England inleddes 1009, då två stora vikingahärar började förhärja landet. Den ena hären stod under befäl av Torkel den höge, den andra under Torkels broder Heming och Eilif. Om denne Eilif vet vi, att han övergick i Knuts tjänst och var en av dennes närmaste rådgivare. Han bevittnade flera av Knuts gåvobrev åren 1018–1024. Efter 1026 finns det en lucka i serien av Knuts gåvobrev fram till 1031. Han omnämnes som *earl*.²⁵ Enligt den

walesiska krönikan Brut y Tywysogion befann sig Eilif i England, då Knut den store dog.²⁶

Krönikörerna kände ej till några andra personer med namnen Ulf och Eilif. Det är därför naturligt, att Knuts svåger Ulf och hans rådgivare Eilif identifierats med den Ulf och den Eilif, som enligt den angelsachsiska krönikan stod i spetsen för den svenska flotta, som kämpade mot Knut den store vid Helgeå. Så kan dock ej ha varit fallet. Knuts svåger Ulf var tillsammans med kungen i Danmark strax efter slaget vid Helgeå. Eilif var en av Knuts närmaste rådgivare i England och vistades i detta land, då Knut avled. Det är osannolikt, att de under sådana förhållanden skulle ha som befälhavare över den svenska flottan ha kunnat kämpa mot Knut vid Helgeå. Det måste ha varit en annan Ulf och en annan Eilif än de, som är omnämnda i de angelsachsiska källorna, som ledde den svenska flottan i slaget vid Helgeå. Därpå tyder för övrigt en uppgift i *De gestis regum anglorum* av William of Malmesbury. I sin krönika om de angelsachsiska konungarna, för vilken han utnyttjat nu förlorat källmaterial, omnämner William anförarna för den mot Knut fientliga styrkan vid Helgeå som *regis gentis*.²⁷ Så skulle han knappast ha kunnat benämna medarbetare till Knut.

Det finns emellertid svenska hövdingar med namnen Ulf och Eilif vid tidpunkten för slaget vid Helgeå. De har hittills fört en undagömd tillvaro, varför det kan finnas skäl att dra dem fram ur anonymiteten.

Efter Olav Tryggvessons nederlag och död i trekungslaget år 1000 – sagornas Svolderslag – blev norska gränsområden mot Sverige skattskyldiga under den svenske kungen. Sedan Olav Haraldsson tagit makten i Norge, sökte han återvinna suveräniteten över de norska områden, i vilka den svenske kungen uppbar skatt. Fientligheter uppstod mellan Sverige och Norge. Sigvat skald berättar i en dikt, att Olav Haraldsson lät döda tolv av sveakungens män, som han tagit till fånga.²⁸ Av ovan anförda strof 4 av Sigvats Knutsdrapa framgår, att Norges kung Olav och Sveriges kung Anund (Jakob) riktade ett samordnat anfall mot Danmark. Följaktligen måste underhandlingar om fred ha förts mellan Sverige och Norge efter det att Olav Haraldsson blivit norsk kung och före slaget vid Helgeå. Om sådana fredsförhandlingar handlar Sigvat skalds dikt *Austrfararvísur*.

Sigvat besjunger i sin dikt dels de mödor, som han upplevde under färden genom det hedniska landet till Svitjod, det svenska kärnlandet vid Mälaren, dels de förhandlingar, som han förde i Sverige och som ledde till att fientligheterna mellan Sverige och Norge upphörde. Den svenska hövding, som Sigvat förhandlade med, hette Ragnvald. Om denne vet vi genom strof 18 av *Austrfararvísur*, att han var besläktad med hladejarlsfamiljen, som styrde Norge under den danske kungens överhöghet före Olav Haraldssons hemkomst. Ragnvald omnämnes av diktaren som ”nefi jarla”, jarlars släkting. Dessutom var Ragnvald enligt strof 9 av Sigvats dikt Erlingsflokk svåger med den avlidne norske kungen Olav Tryggvesson.²⁹ Med sådana släktskapsförbindelser måste Ragnvald ha varit en av de le-

dande personerna i Sverige under 1000-talets första decennier och den mest lämpade för skalden-diplomaten att föra förhandlingar med om de svensk-norska förbindelserna. Av Austrfararvísur framgår, att det rådde en fientlig stämning i Sverige gentemot Norge, vilket Sigvat fick känning av under färden till Svitjod.

Efter förhandlingar, som skalden själv beskriver som besvärliga, lyckades han till sist uppnå ett fördrag med Ragnvald, vilket gjorde slut på fientligheterna mellan Sverige och Norge. Den största förtjänsten för att underhandlingarna ledde till fredliga förhållanden mellan länderna på den skandinaviska halvön hade enligt Sigvat en Ulf, om vilken det heter i strof 20 av Austrfararvísur:

Spakr lét Ulfr meðal ykkar,
 Áleifr, tekit mólum
 – þétt fengum svör – sátta
 – sakar leggið it – beggja.

Den kloke Ulf upptog förlikningstal (medlade) mellan er båda, Olav. Jag fick bestämt svar. Ni låter edra stridigheter falla.³⁰

Den Ulf, som medlade mellan Olav Haraldsson och Sverige, var ej okänd för norrmännen. I strof 9 av Erlingsflokkur skaldar Sigvat:

Erlingr vas, svát jarla
 ótt, es skjöldungr máttit,
 Áleifs mágr, at oegði,
 alldyggs sonar Tryggva.
 Næst gaf sína systur
 snarr búþegna harri
 (Ulfs feðr var þat) aðra
 (aldrípta) Ragnvaldi.

Erling, svåger till Olav, Tryggves duktige son, var sådan, att han skrämde jarlarnas släkte, vilket en konung ej hade kunnat motstå; därefter gav böndernas raske herre sin andra syster åt Ragnvald, vilket blev en varaktig lycka för Ulfs fader.³¹

Den svenske hövdingen Ragnvald, som hade släktskapsförbindelser både med det norska kungahuset, hladejarlsfamiljen och den norske hövdingen Erling Skjalgsson, omtalas av Sigvat skald som Ulfs fader. Denne Ulf måste ha varit välkänd för skaldens norska lyssnare, eftersom Ragnvald beskrives som hans fader. Ulf måste ha innehaft en betydande ställning i Sverige.

Inte bara Ulf bidrog till det lyckade resultatet av fredsförhandlingarna mellan Olav Haraldsson och Sverige. I strof 19 av Austrfararvísur omtalar Sigvat, att även en broder till Ulf var Olav behjälplig att få till stånd fred:

Enn þvít, jarla frændi,
eins, þás tókt af Sveini,
yðdr kveðk jörð, es nóðuð
Ulfs bróður lið, stóðusk.

Dock säger jag: jarlaättlingens land, som du tog från Sven, bevarades åt dig endast därigenom, att du fick Ulfs broders hjälp.³²

Enligt Snorre Sturlasson hade Ragnvald två söner, Ulf och Eilif.³³ Snorre anför i Heimskringla en dikt av skalden Tjodolf Arnorsson, enligt vilken Eilif var den ene av Novgorodhövdingen Jaroslavs två befälhavare; den andre var Olav Haraldssons halvbroder Harald hårdråde, som måste fly från Norge efter Olav Haraldssons nederlag vid Stiklastad.³⁴ Dikten bekräftar förekomsten av en Eilif i Sverige vid tidpunkten för slaget vid Helgeå. Snorre uppger, att inte bara Eilif utan även Ulf lämnade Sverige och slog sig ner på andra sidan Östersjön. Detta kan förklara tystnaden om dem efter slaget vid Helgeå.

Enligt skaldedikterna och de isländska prosaverken var det den norske kungen Olav Haraldsson och sveakungen Anund Jakob som angrep Danmark, den norske kungen Själland och den svenske Skåne. Den angelsachsiska krönikan omnämner, att Knut kämpade vid Helgeå mot svearna under ledning av Ulf och Eilif och att svearna anfallit både med en flotta och en landhär. Enligt Saxo besegrades den svenska landhären under Anund Jakob vid Stångeberg i västra Göinge.³⁵ Befälhavare över den svenska flottan vid Helgeå var de svenska hövdingarna Ulf och Eilif Ragnvaldsson.

Då de svenska jarlarna träder fram i historiens ljus, var de befälhavare över flottan. Kungen ledde den uppådade landhären. Fördelningen med skilda befälhavare över den svenska flottan och den svenska landhären förelåg redan på 1020-talet.

NOTER

1. F M Stenton, *Anglo-Saxon England*, 3. ed, Oxford 1971.
2. Händelseutvecklingen i England 1013–1015 är utförligt skildrad i den angelsachsiska krönikan. Om den rikhaltiga litteraturen om slutstriden mellan angelsachsarna och danskarna se Stenton, a a, och A Christianssen, *Vikingatidens Danmark*, Kphmn 1977, och där anförda källor.
3. L M Larsson, *Canute the Great*, New York & London 1912, s 148; W H Stevenson, *The Crawford charters*, Oxford 1895, s 147.
4. *Heimskringla*, ed F Jónsson, Kphmn 1893–1901, 3 s 189.
5. William of Malmesbury, *De gestis regum anglorum*, ed W Stubbs, London 1887, 1 s 220.
6. Jfr J de Vries, "Normannisches Lehngut in den isländischen Königssagas", *Arkiv för nordisk filologi* 1931, s 78 f.
7. Florence of Worcester, *Chronicon ex chronicis*, ed B Thorpe, London 1887, 1 s 220. Florence's författarskap av *Chronicon ex chronicis* har ifrågasatts, senast av Cyril Hart i studien "The early section of the Worcester chronicle", *Journal of Medieval History*, vol 9, nr 4, 1983.
8. *Den norsk-isländska skaldediktningen*, ed E A Kock, Lund 1946, I s 129, stroferna 16 och 18.
9. C Weibull, *Sverige och dess nordiska grannmakter*, Lund 1921, kapitlet Sverige och striderna mellan Danmark och Norge under 1020–1040-talet.
10. *Heimskringla*, s 289.
11. *English Historical Documents*, ed D Whitelock, London 1955, I s 286.
12. *Den norsk-isländska skaldediktningen*, I s 157.
13. A a, I s 121.
14. *English Historical Documents*, I s 416.
15. *Wiponis Vita Chuonradi II, imperatoris*, ed G H Pertz, Hannover 1854, s 265. *Chronicon Turonense*, ed E Martens, V s 999, förlägger Knuts resa till Rom till samma tid som Wipo.
16. *Den norsk-isländska skaldediktningen*, I s 141.
17. *The Anglo-Saxon Chronicle*, utgiven och översatt av D Whitelock, London 1961, s XVI.
18. A a, s 100.
19. A a, s XIX.
20. Adam av Bremen, *Gesta hammaburgensis ecclesia pontificum*, ed B Schmeidler, Hannover & Leipzig 1917, s 114, 154.
21. *Chronicon ex chronicis*, 1 s 202.
22. E Arup, "Kong Sven 2. s Biografi", *Scandia* 1931, s 66 ff.

23. Saxo, *Gesta danorum*, ed J Olrik–H Røeder, Kphmn 1931, I s 287 f.
24. L Weibull, ”Dråpen i Roskilde i Knut den stores och Sven Estridsens tid”, *Historisk tidskrift för Skåneland* 4, 1910.
25. F M Stenton, a a, s 416.
26. *Brut y Tywosogion*, ed J W ab Ithel, London 1860, s 39.
27. *De gestis regum anglorum*, 1 s 220.
28. *Den norsk-isländska skaldediktningen*, I s 124.
- 29–
30. A a, I s 117.
31. A a, I s 119 f.
32. A a, I s 117.
33. *Heimskringla* 2, s 182.
34. *Den norsk-isländska skaldediktningen*, I s 170 f.
35. L Weibull, ”Knut den stores skånska krig”, *Historisk tidskrift för Skåneland* 4. Weibull håller det för sannolikt, att Skåne invaderas av en svensk här.